

სალიბერატორო და სამეცნიერო ნახაბიანი გაზეთი. გამოდის ყოველ კვირა დღეს.

№ 47.

ნომერი 14, 1893 წ.

№ 47.

შინა წი: — განთილი დუტე მგვრელისა. — სოფლის აეკარე კორტელისა. — კრიტიკული შენიშვნები პ. გ. — ა. — ლეკი
 ნ. ორბელიანისა. — ორი ზანა დედამიწის ცხოვრებისა. — წმინდა მოწამე გობრონი, გ. წერეთლისა. — სამხედრო კორწინება. —
 დიშვალის სახუმარო გასართობი. — ქუთაისის ბანკის განცხადებანი.

ს ნ ო ს ი

ოთხშაბათს, 17 ნოემბერს,

{ ბენეფიცი ვ. ა. აბაშიძისა }

ქრ გაბუნია-ცაგარელის და მ-ნ ალექსეევა-ვესისი

მონაწილეობით

წარმოდგენილი იქნება:

დაქცეულია

მ შ ა კ ი

გამედა 3 მოქმედებად გ. სუნდუგანისა

შეუღლილია

დარამა 3 მოქმედებად თარე ვ. აბაშიძისა

ბილეთები ისე იღება კასადი

გ ბ ნ თ ი ა დ ი

(პოემა)

აგრამ ჩუ, აი ვაითამაშა
 მის პირზე უცებ რაღაც ლიბილმა;
 ვითა ვარსკვლავმა გააკაშკაშა
 და მსწრაფლ მოიცივა ის ისევ ჩრდილმა!

ОТКРЫТА ПОДПИСКА НА 1894 ГОДЪ
 (22-й годъ изданія)
 на армянскую газету

„М Ш А К Ъ“
 (основатель Григорій Арцруни)

„М Ш А К Ъ“ будетъ издываться въ Тифлисъ по
 прежней программѣ.

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА: въ годъ 10 рублей, на
 полгода—6 рубл.-й, по мѣсячно—1 руб.

ПОДПИСКА ПРИНИМАЕТСЯ въ Тифлисъ, въ
 конторѣ редакціи (уг. Баронской и Базарной улицъ).
 Пята за объявленіе—2 коп. со слова.

Адресъ для всей имперіи: Тифлисъ, редакція „Мшакъ“.
 для заграничныхъ подписчиковъ: Tiflis, rѣdaktion
 „Mschak“.

Подписавшіеся на „Мшакъ“ съ 1-го ноября 1893
 г. 1-ое января 1894 г. платять—2 руб.

იგი ღიმილი გამოიწვიეს
 ტბილთა იმელთა წარსულ ღროების,
 ტანჯულთა მონად როცა გაიგეს,
 რომ მოვიდა დრო თავისუფლების.

და ბედნიერნი, გახარებულნი
 გულის თანცქლით, თვალში ცრემლებით
 ელოდენ იმ დროს აღფრთოვანებულნი,
 როს დასტკებნიან სრულ ნეტარებით,

როცა ისინი თავისუფალნი იწყებენ შრომას ნაყოფიერსა, გადარჩებიან იმათნი ქაონნი ნაშუსის ახლად როს ბიწიერსა,

როცა ადგილი აღარ ექნება მუშუს, წყნელს, ბატონის კადნიერებას, როცა მართალი მართლად დარჩება; ვერცინ შელახავს კაცის ღირსებას;

როს დაჩაგრული თვის დამწავრელსა, ვით კაცი კაცსა, გაუსწორდება; არ მოშიედება როცა მშრომელსა, ოფლის ღირსეული ფასი ექნება;

როს ყველა მშურად გადახვეული ეცდება ყველას ბედნიერებას, ყველას ახარებს სხვის სიხარული, ყველა იწუხებს სხვის მწუხარებას!

VIII

განვლეს მრავალთა წელთ იმ დროთაგან და ეს იმენი ნეტა აღსრულდენ? არა!... მონანი თვის ბატონთაგან მხოლოდ პირადდ განთავისუფლდენ!

მათზე მოისპო ძალ-მომკრებთა, ნიეთივით აღარ იყიდებიან და კანონის წინ თანასწორობა მიეცათ, კაცად ირიცხებიან.

უბრალო გლეხს და მის ნაბატონარს ერთად აყენებს აწ სამართალი, სასტიკად საჯის ძალ მომკრებას ამბობს: „ყველა თავისუფალი“.

თავისუფლება!... ოჰ, რა ტკბილია მისთვის ეს სიტყვა, ვინც მოკლებული არის იმას, ვინც შენობრიკლია და მონებაში ელევა სული!

მაგრამ რა არის თავისუფლება, თუ კაცი იმას ევლარ მოიხმარს, თუ კი სიმშლით იგი მოკვდება და სამართალი ვერ იხსნის იმას:

თუ პურს ეერა სკამს ისე საწყალი, რომ არ გაჰვიდოს თვისი სხეული, თვისი შრომა, თავისი ძალი და პირუტყვად არ იქნას ქვეული;

თუ, მთრახისგან გადარჩენილი, ჩართა ბადეებს ვერ გადურჩება და წურბელთაგან სისხლ დაწრტილი, კაცურ სიკოცხლეს ვერ ეღირსება?...

IX

„ჩვენ სულელებსა რად გვიხაროდან
„აგრე მოსპობა ბატონ-ცმობისა,
„თუ ჩიენი მიწა არ გვექნებოდა,
„კლავი ვიქნებოდით შემწერე სხვისა?“

ჭიქრობს მოხუცი; ავანდებიან დღენი მწარენი, გულის დამწველნი; სევდამ მოიკლა, წინ უღდება ბედ-შეს სურათნი კლავ საზარელნი!

აი, ჰხედავს ის პირველს თავის შვილს, მეტის შრომითა დასუსტებულსა, ჰხედავს სულთ მოზობად, ჰხედავს მის სიკვდილს, სიმშლითან ბრძოლით გამოწყვეულსა;

ჰხედავს საბრალო... მისი თვალები გულის დამლობსა ტრილის ჰლომთან, მაგრამ საიდან მოვილენ ცრემლები? გაწურულ ღრუბელს დამსავსებინა...!

აჰ, მეორე... ძირს თავდაზრილი, ღველს ფარაჯაში, ზურგ აღმეჭდილოში, გაცეითლებული, ბორკილ შეყრილი, მიღის რაზუნით, მიღის ციმბირში.

მესამე?... ამის კი მოგონება მოხუცს ჰგერის რალაც მწევასა ღიმილსა!... „ყოვლად ძლიერი იხსნის განგება“ „უარის მყოფელს თვის მშობელთ შვილსა! ამბობს იგი და თვალ-წინ უღდება უმცროსი შვილი თაქრად წასული, რომელსაც მამა არ ავანდებდა, თავისთვის ცხოვრებს გამიდრებული.

X

არა, სრულიად არ გაახარა ბედმა მოხუცი, ესდენ ტანჯული; ეს ტკივილებიც აღარ აკმაზა, კვლავ ჰყო მის გული დაწყლულებული!

მას ჰყავდა ქალი... სულს ამ ქვეყნიურს არ ჰვავდა იგი აღფრთოვანებულს; მოგაგონებდათ ანგელოზს ციურს კაცთა საშველად ქვეყნად მოსულსა.

მართლაც, ჰშველოდა იგი მამასა მწარე დარდებსა მას უქარებდა, უადვილებდა მხარავ ტანჯუასა, ნუგეშს აძლევდა, ანიმებდა.

მერე ფულითაც მოხმარებოდა სურდა საბრალოს და ვიღაც რუსსა მოახლედ გაჰყვა, თუმც არ უნდოდა მის მოშორება მამას მოხუცსა.

გაჰყვა და ძალით ნაშუს ახილი, ვინ იცის, ახლა სად იმყოფება? ეს კი ცხადია, რომ მამას შვილი არასოდეს არ დაუბრუნდება!...

ამ გვირად ცოცხლად ჯოჯოხეთშია არის მოხუცი და იტანჯება; იწვის, იღავის საზარ ცეცხლშია მაგრამ საშველი არისად ჩნდება!

მოტყვა საბრალო!... ევლარ მუშაობს, ევლარ ახერხებს ვერა შრომას; მარტოკა ცოლი იმისი წვალობს და შოულლობს მქადს თითო ლუკმასა!...

XI

„მაბუა, მშია!“ ესმის მოხუცს ხშირად ბატარა შვილიშვილისგან.

„ბები მოვიტანს ახლაც პურს!“
მიუთვებს და სდის ცრემლი თვალითაგან.

მაგრამ ბებიას ბევრჯერ ცალიერის
წახაყენ სახლში დაბრუნებულსაც;
ბებია იყენს შეილიშვილს მშვიერს,
ჰკონის და გულში იკრავს ბედკარულსა,
თითქოს შეცვლოს ალერსი, სიყვარულს,
გაუძღოს ბავშსა კუკი პურივ;
თითქოს პატარას, სიმშობით ჩაგრულს,
კაცუნა უნდოდეს, ხხვა არაფერი,

მაგრამ პატარამ თითქოს იცოდეს
მდგომარეობა მათი სახარი;
ალერის მიზანს ის თითქოს ჰგრძნობდეს,
უმზერს ბებიას პირ-მოპოცინარს!...

„შე კაცო, წალი ბატონთან ერთი,
„უთხარი ჩივნი მას გაჯირებვა,
„ეგებ მან მიანიც იწამოს ღმერთი,
„თორემ სიმშობით ბავში მოაკვდება!“

უთხრა წუხელის ცოლმა მოხუცსაც;
მოხუცი შეერთა... „როგორ ვიზიზიხოლო?“
სთქვა მან: „ოჰ ღმერთო, ესდენ ტანჯულსა
რად არ მომიღე საქაძის ბოლო?“

„ეს ღლე სახარი რად მომასწარი
ჩემის შეიღებეს პატრონს უბედურს,
რომ მიედლოდე მე, მთხოვარი,
ჩემს ბატონთან და მას ვართმევედ პურს?“..

XII

დილა, დიდ ტანჯვად, დიდ წვალღებადა
დაუჯდა მოხუცი, თანმოკვარესა
ნაბატონართან მოსულა მიხრეოლდა,
ახლაც ეძლევა ის ფიქრს მწარესა,

რომ მას მოხუცსა ამდენის წლისას,
ვისაც ბატონი თავიდან ძალღდა,
უარის მყოფელს მისის სალასს,
ისევე შეხეწა მისი მოუხდა!

„როგორღე დაშინებეს, მეტყვის ღიმილით
თავისუფლებამ არა მოცკათო,
ტანს არ ვაკეთაო, ჰკვიდებით სიმშობით,
ჩიენ ხელში ყოფნა არ გერჩიათო?“

ჰეიჭირობს საბრალო და ესაბტება
ბატონის სახე ნიწმის მოკვებით...
„არა!... არ მივალ, კმარა წყევლება!...
„არ ვაეხახრებ მას ჩემ შეხედვით!...“

„მამ რა ეწნა?... ნუ თუ ხელცალიცერი
„დაბერებულ უკან?... მტერ პატარა
„ბავში რომ მოვა ჩემთან მშვიერი
„რა უთხრა იმას?... ოჰ ღმერთო, კმარა,

კმარა ამდენი ტანჯვა სახარი!...
„ოჰ თუ არ მომცემ შენ მოსვენებას,
„მე თვით მოვიტენნი. ეიცო რა არი
„ჩემი წამალი, რა მომცემს შევინა!

„ჩემს გულს დამწარესა, ჩემს სისხლს მღელარეს
„ის ვაკვირებს, ის მისცემს ხსნასა!
სთქვა მან, შეხედა მშფოთავ მდინარეს...
აღვა და მისკენ გაუღდა გზასა!...“

დღეობა მგერაო

(შემდეგი იქნება)

ს რ ო ლ ი ს ა ვ ე კ ა რ ტ ი

შემოდგომა და წლევანდელი მოსახლეობა ნაშე-
შევარისა. წყალტუბოს საზოგადოება და ადგილობრი-
თი ბოკაული. ჩვენი გაკვირების ტალღეები. ისევ პუ-
რის მალაზია და შეწახვეულ-გამსუსტებელი ბანიკი.

ოგისქენებით, შემოდგომა უკლავფერზე უმისქე-
სია დაქა-მიწის ზურგეკო. უმჯავლად ისიც გა-
ცოდაინებთ, რომ შემოდგომა უკლავ დროზედ
სასისხრელო დროც არის გუგუხი-კაცის ცნობებებში; ამ
დროს იგი მოაქვს ხილვედ მთელა წლის სახრდოს და
დაიმედეგული ამით, რომ მისა ცოლშვილი უსრუნველ-
ყოფილია, თვითონაც მსაბრუნა და უღანდალი.

აა, დღესაც შემოდგომისა და რთველს კათავებთ
ჩვენში, მაგრამ რას ესედათ? წლებანდალ შემოდგომას,
არც ისმისქევედ ეტობა და არც გამომთხრელებული და
გამამსხრეველი ძადა. მართალია თუ ესედათ, წლებანდე-
ლისთანა მჭლე შემოდგომა, მკრეღ ღმერთს სურსცხვი-
ნოს! მთელა ამერეთი არა და, მთა-გორიანი ამერეთი კი
წელს დაშეულია. ზოგაერთს სთავლებში თითქმის ორი
სამი თვის სარწმოდ კი არ მოსულათ და ამიტომ ხელ-
ხი ამ თავითვე დიდს ფეც-ფეცება. ღვივის მოსახლს
კი ჩვენსკენ სამდურავი არ ეთქმის; განსაკუთრებით კარ-
გად მოიკადა წყალტუბოს საზოგადოებაში. კინც უკანს
ორი-სამი წელიწადია სწამალობს, შარმანდელზე ორი წი-
ლი მეტი მოიკვდა. მაგრამ რა გააკეთოს მარტო ღვი-
ნომ. ღვივის გაჭედილს და სიმინდი თვითონა, იტყუანს კი,
მაგრამ დღეს რომ ჩვენებურ მჭარში ჩაფში მანათის მეტს
არ იძლეკან ჭუთათორი ჩარჩები, განს ეს სასქიროა და
სიმინდის ხაღს აღადგენს? ჩვენის აზრით, ღვივის მანინც
ღვივისად დაიღვეა და ათას წინარ გუგუხის მოთხოვნილე-
ბას მოუხდება და სიმინდი კი მანინც საძებრად ეჭმება
ჩვენებურს ბოლეს. ერთი სიტყვით, ამ თვით იწენება,
თუ წლის დროს, სახრდოდ უნდა კეთებოთ—ეს აუცი-
ლებელია, —მაგრამ თუ გაუმომად ჩარჩებს ჩაუჭარდით
ხელში, შენი მტრთან ჩვენ დავაღებებთ. როგორღე შე-
კატევეთ, მთავრობას ასევედ მიუჭნეკვა ურადლება იმე-
რეთის გაჭირებული მდგომარეობისათვის და მოწადი-
ნებულია შეჭრება აღმოეჩინოს. ოქტომბრის პირველ
რიცხვებში სთავ. წყალტუბოში იყო საყრო ურადლობა,
რომელზედაც დაქსრენ ზოგაერთი თავად-ახნურებინც,
ურადლობაზე მოამხნდა ადგილობრითი ბოკაულა ბ-ნი ნ. ბ.
ტ—შვილი და ხალხს მამართა შეხედეკი სიტყვებით:

- თქვენში წელს ბუერს დააკვდება სიმინდი. თუ
წლის სარწო უკლავს მოკვიდით?
- მოკვიდავ კი არა, ბატონო ბუერს დაკვიდავდე-
ბა მჭადი, ბუერს, დაკვიდავდა ხალხს!

— მამ, არ შეგეძლიათ, გაძიანგარიშობთ რამდენიმე ფუთი სიმინდი მოგინდებთ ამ წელთადაც, რომ მთავრობამ ახლავე, ამ შემადგომისკენ, როცა სიმინდი ფუთრო იაფია, კიდრე გასაფხულსე, ყელადს, თქვენთვის სიმინდი და ბოლას, როცა გაქვირდება, ამავე ფასად დაგიომოსო, როგორც ახლად თვითონ იქიდასო.

— კი წყალობა აქვებ, ბატონო, კამ! მავს რაღა აუბობს, მაგრამ ჩვენი გულანა რომ მთავრობა სიმინდს იჭიდას და შერე ჩვენ ზოგაერთეს—ლეონას და თქვენს წყალობით, აღარ დაგვიტრდეს; ვიდრე, ძასას სიმინდის შეიღო გართ, ჩვენში კაცსა და კაცს დღეისაც ბუროს აჭებს სიმინდი და ზოგაერთეს კი ტარობ არ უნახავს.

— არა, შეიღო, უთხრა ბოჭულებს, თუ ვიდრე არ მოგინდებთ, ძასას არაინ არ დაგატანს. მთავრობა ამ სიმინდს კი გასაუბეს.

— მამ, გაინგარიშობთ, გაინგარიშობთ, დაივრება ასევე ხალხს და თქვე ბოჭულებს წინ გადასწვითეს, რომ მთელ წყალტუბოს საზოგადოებაში, რომელიც 800 კომლიდან შესდგება, ნახევარსე უფრო ცოტას შემოკლებს საზოგადოებაში იმითმ დადგინეს, რომ 10,000 ფუთი სიმინდი შეისივადოს მთავრობამ წყალტუბოს საზოგადოებასათვის. ამის შემდეგ ბოჭულებს მიამართა ასევე ხალხს და აუხსნა, თუ რა შედეგათი ექნებოდათ მათ ამ მოუსჯადობის დროს, რომ „ბურის მღაის“ ქობნადო გაუხსნალო. შერე ურჩის მომავალი წლიდან უსთოულ დაქსნათ ამ ხანით მღაისად.

— თვითულებს თქვენგანმა, სთქვა ბოჭულებს, უნდა შეიტანოს ყოველ წელს ამ მღაისად იმ ორი ფუთი გომისარი სიმინდი, რაც თქვეთვის არაფერს დიდ დასჯადასს არ შეადგებს: ორი ფუთი სიმინდი ვითომც ჭითმის შეუქნება! ვისაც დასჭირდება, მოკა და ასუსებს. ახლად მოსჯადის დროს კი სარგებლოთ უნდა შემოიტანოს. მღაისადი გამეობა სრულად თქვენსვე ხელში აქვებ, რისთვისაც საჭიროა ხუთი კაცი: მამსხლადისა, ერთი სუდაა, კეთილ-სინადისან და ორიც ასევე თქვენს შორის ამორჩეული კეთილ-სამეფო გლეხი. ორიც წლის ბოლოს სიმინდი დაწიება, ამის აუარით გაჭედილი და თუღს თქვენზე მოამბროთ, ან და ბნეში შეიტანთ... სომ გესმით ვუღას, რა სასარგებლო აქვებ თქვენთვის ბურის მღაისად, ჭითის ხალხს ბოჭულებს!

— ისევე მუღა-ურთ რაჯა ვართ, ბატონო, თქვენ რომ მღაისად ბრძანებთ, მაგის სარგებლობა არ ტეხს-მოკლავ, მაგრამ რა ჭიბთ, და მინებული ვართ და ვერ გაუბედავთ. ამას წინასწარ ტეხინდა მაგალითს მღაისად, მარა გუყარდა. სიმინდი ვინც წვილი, აღარ მოიტანს, ზოგად მოთავს კაცებმა შეგარისეს და ჩვენ ქე დავინით გარეილი.

— თუ მართლად მასე იყო, ერთი რომ სირცხვილი ამ უფროს კაცებს, რომელნიც მამს თქვენ ვუკრდათ და მეორედ სირცხვილი თვითონ თქვენ, რადგან დროსე არ გიცნობათ მთავრობისათვის. თქვენ შეიღო ახლადისუბისა წერა ძლიან გეუარით და ის კი ვერ აწიანობთ მთავრობას, როცა თქენი საყუთარი საჭე ხდებოდა? აწი კი, იმდე ტეხნადო, ასე არ აქნება. დღეისა იმთ მთავრობას სსსტეი უფრადლებს ეჭვებს ანსე მთავრობადო. ჩვენ თვითონ მივსივებთ სასგარეომა წიანებს, რევი-ხასაც ჩვენ ვუხამთ და შგონია, ვუღარავინ გაბედას თადლობას. გაბედავს და...

მაგრამ ვუღარავ უფრო ამის გთხოვთ, რომ მღაისადისან ბანკიც გახსნათ, აა, როგორც ვისამისს და ვუხ-შაა. ეუხის საზოგადოებას დღეის 40,000 მანათი აქის მარის ფული და ვისამისსს კი 30,000 მანათი, შერე სიადან შესდგა ამოღანს თანსს, თუ იცით? სიადან და თვითვეულებს გლეხმა გემოლო სამ-სამი მანათი ზოგამ მეტრე და შეუერთეს ერთად. ამ ფულეებმა ასარ-გებებს და დღეის რომ ჭხედავთ, ასე გადებდა. თქვენც ასე უნდა ჭიხათ! გემოლოთ თუ მეტო ამ შეგეძლიათ, სამ-სამი მანათი მანად და შეინახეთ ურად და აა, თუ ვისმეს დაჭირდება ფულის სესება, თავის მეზობელთან როდია გაიქვევა, რომელიც თქვენსე ათ შურის, სმარად მანეთსაც დაუწერს თეში სარგებელს და თან მაგარ „ხეუსტეიკისაც“ ჩამართმეს, არამედ ზირ-და-ზირ ბანეში მოიტანეს და ასუსებს თუქის ორ შურად. აქ აღარც ჩვესილი ვინდა, აღარც „ხეუსტეიკა“ და აღარც ის უშეულებელი სარგებლის მიცემა, რომლის გემო თავნი მანინ განაუხადელი გრძება შეს სიდრცხვილი. ეს ბანეც არც ამ შენი ფულადისა მესობლისათვის აქნება საზარადო. ადგება და თავის ფულს მიამბრებს ბანეს შესან-ხავად. ბანეიც ახლევს სარგებელს მანამდე, სანამ თვითონ არ მოასურებს და უჩვენე არ წაიღებს თავის ფულეებს. აქ არც „სისლანტელები დასტი“ უნდა და არც „სუ-დებნი ბრისტეიკა“! ამანე მეტო სარგებლობა და შედეგათი ვინდა? მაგრამ აისი მეტის მე არას გეტყვით. აა, თვითონ თქენი მიდით ეუხში და იკითხეთ, თუ რა სასარ-გებლობა ბანეც და გაიკებთ.

მანინ არ შეგეძლიათ, არა, დაივეთეს ზოგაერთეობ-მა! სამ-სამი მანათი შემოავტარათ ვა არა, „სხლადმე-ფოც“ ვერ მოგინებრებთ, შე დალოცვილო!

— თქენი რომ „სხლადმეფოც“ ამბობთ, შეიბება ის არც კი მოქვირფოთ ერთ დღეის სოფელ-სოფელ, ანამედ ზირ-და-ზირ ბანეის მოკეობდნ მისკეთ, რაკი ძირის ფული გავერდება და მოკეობც ამტრებს, ანუკეშ ბოჭულებს ასევე ხალხი. მაგრამ ვუღარავ უფრო ბანეის ხსენებასე კლდეს ენათ ამ ვაბატონებს, რომელნიც ორი-

დგ გროშის წყალობით, უმისისთავე გავკვირებულ გვყავს, სულს ართმევენ უღმერთო სარგებლის გადასდევნებით და უმეყოფილების ნიშნად ცხვირს განსე იშვარდენ...

მ დროს ურადობიდან მოისმა ხმა: —სამ-სამ მანათს კი არა თუმანსაც შევეტნობ, რომ არ დაეკარგებოდეს... მარა გამოვა ვინცაღა რაულსე სელაღებულა, ან მოაბარავს ამ ფულსებ, ან შექმას და სდაჲ მურე უქანს.

— არა, ნემო მძებო! ფულას შექმას უკრავინ გაბედავს. ცოტად არის რომ ამ ფულსებ მოაქლოს ვისმე უთქვებოდ, მამხვე ციმბირში უკრავენ თავს... ამამა დამერწმუნეთ, აა, სამი წელიწადი თქვეთანს ვარ და, აა, თუ რამემამ მომატეუბილებსანთ არც აწი ვარსყვით ამისთანა საქმეს, რომელად თქვეთისს სარხანლო იქებება. ამას კი ვერ დაეყოფარავო, რომ ბანკის საქმეების წყევანს არც ასე ავლავია, როგორც შეიძლება ბირეულად თქვენ მოაქვებესოთ, ამბატომ მძმართველობა ბანკის სასწავლ კაცს უნდა მიაგნეს, რომელსაც ბანკის საქმეები გარედა ეცოდინება. აა, ამ საქმეში გამოვადგებით მასწავლებულა. ბანკის მძმართველს ცოტა სასუაღვლი მოუხდება, მაგრამ ეს ართყვია, რადგან ბანკის მოკუბიდას გაისტუმრებოთ.

აქ ვიდევ ერთმა გვავსა შეხამხა: თქვენ ბობანსოთ, ფულას შექმას ვერავინ გაბედავსო, მარა მაგას რაგ ვეკუთვებო! ამას ვინახს არ იყო, კვეს-კვესა მაურა მოკვირბეთი, სხორადა "მოკა და დავკვირბებო!" უკურნებ და არც სხორად მოსულა და არც ის კვეს-კვესა მაურა არსად. უფრს კი არავინ იძირტუებებს! შექმულია აა, სად არის? თუ შექმული არ იყოს, რატომ არ ვეკვირბებენ უქანს, ან და რატომ არ ვახსენებენ!

— ის ფულა შექმულია კი არ არის, უნახუსა ბოჭულმა, შეხანული აქვს თქვენს მამასხლასს და ვინცნომა თუ სხადურა განხდა ამ სასოჯადოებამა, დავსარჯვით, თუ არა და შევინახვით, სანამ სხადურა არ მოასწიბობა. ის სომ უკვლამ იცით, რომ სხადურა ვერ ვიდევ არის საქმრეკლას სოჯადირის ვუთხებობა. ამ ფულსების გასესება კი არ მოსუნხებება, რადგან არ კიციით, რა საათობა დაგვიტრბობა.

მ სიარად გამოთრევა ამ ურადობაც კითხვით ამ ფრად დარს-შესახამხაგ საცხებზე და უნახებოდ დადგინეს, რომაქმეხვად უკვლამ ხელა მოაქრას, თუქმა სოჯადორთობა მახც კიდევ უფროსობადენ და ვერ ბედავებს ბანკის გასხსნის თაობაზე დასტური დაართათ ბოჭკულდასათვი, მაგრამ, როგორც კიციით, ამ საცხის შესახებ ხელმოკრად იქებენ ურადობა და მამან, იძვია, ბოჭკულა უფროს ამჯერად ჯერძობიანებს ხელსის, ამ გვარი "ამხანჯობის" სახარებობას, როგორხვად მან მიკეპითობა ხელა. თუქმა დღეს ჩვეის დღეარეკურამა თახდა-თან ირეკვა ის წირა, რომ შემასხვედ-განსესებული ამხანჯობაა. მაგდესად ვერაფერი სასარგებლოს ნუხი ხახსიან გემომბოძოთა მდგომარეობის გასკუთვამოხვლად, მაგრამ, რაც უნდა იყოს, ნუხის წირა, მახც მდგომარეობა შეღავათა და მხამეხვლობა ქვეება ახლანხელა ვრედიტის სიძობრის დროს.

კრიტიკული შენიშვნები.

«რამდენიმე მოთხრობა» გ. ნინო შვილის (გურიის ცხოვრების) — გამოც. ვ. თავართქილაძის და «სწრაფი თვის ჩენის ხალის ცხოვრებიდგანა» — დეტლ მგერლინსა, ქუთაისის ამხანჯობის გამოცემა № 1.

სმ წიგნში მოკლეულ მოთხრობათა შორის "სიმონა" სიერე-სილიდითა მალლა ღვას დანარჩენებზე. ამ მოთხრობის (სოციალურის მ.რიე) მნიშვნელობა ჩვენ გავითრი მამან მოვიხსენიეთ როცა "ხენილა" შესახებ შენიშვნებს ვსწერდით ("ფერიაში") აქ მოკრით ვიტყვით, რომ სიმონა ე ნი ნოშვილის ერთ საუთეთესო ნაწარმოებთვანად ჩაითვლებოდა. თუმცა მოთხრობის ნასკვი, როგორც ქვეით დაინახეთ, ცოტა ხელოვნურად იყენებდა და არა უზომოდ და ბუნებრივად, ხოლო მთავარი გმირი მოთხრობისა სიმონა ცოცხლად, ნამდვილად არის დახატული და ბოლომდე სწორედ გაყვანილი; არც მის სოლს დარიახ, ამ მგელუარე ცხოვრების ზღვაზე ზრინებრ ვამტკიცებულსო პირს უშავს და. არც ვიზომდერი პირები არიან ურეგონი, აი, მაკალით. დავითის შვილა ტიტკო, რომელიც წარმოადგენს "ტიტკურის" ხრისა, კუვა-გონების და ყოფატევის მექანე აფიცრის ტიპსა, რომლის ლექსითში პატონსება, სინდისი, ზნეობა აღარ მოიძებნება. ეს ტიტკო თავის მძას ლევანს (რომელიც მთლად უსინდისო და მთლად კაცურ-კაცობას მოკლებული პირი არ არის), როდესაც უკანასკნელი ეუბნება "კაცს რომ გააძალოლებ, გიცენოსო," წარბმეუბრულად და თამამად ეუბნება: "მოიშრეთ თავიდან, ან სულ დაკარგენით ან მოაკლევინებო." ლევანი აწყვეტინებს:

— შე კი კაცო, დღეს ერთია ამისთანა ხელორი იქნება, ზეგ სამი და რეცი, რამდენი დავაკარგინოთ, ან მოვაკლევინო!

—რამდენი? რამდენი საქირო იყოს, იმდენი.. როცა ვეც ბატონებში ტიტკოა მომავრდნება, ქალ-ბატონებში ეფეყოკო გამახსენდება ხოლმე, იქმინება მათი სახელები ორადნ მზავასად ტყუილად არ მხაურობდენ... სხვა მრავალ მოქმედებათა და საქცილთა შორის ეფეყოკოზე ატეორო ამასაც მოგვითხრობს: "ეფეყოკო თავის ქალიშვილს საყვარლები მუყავა; ეფეყოკო თავის ქალიშვილს ქმრის შერთვა. მდისაც ურეგებდა ვილა-ვილატეებს. და ქმარი რომ შერთო, მერც ურეგებსო" (226). ქალიშვილის უხნეობას (თუდაც სოჯადობის მიზნისაჲნ წარმოამდგარს; უმინებოა აღარა არის რა ამ სოფლად) გავიკრებამში მოკვამა დღემად გულგროვად სუფობა, ამას კიდევ ზო, მოურეკლებით. დაემდ საყოფარი ქალამხელა ქმრის შერთვამაც და მურეც თვითონ ურეგოს ვილა-ვილატეებს, ამას კი ისე ავიღოლად ვერ დავიკრებთ, რომ ცოტა გადაჭარბებდნ არ მივიჩნიოთ. ამის მზავასი ამავი ჩენის ახლოს მწერლობის მატიაწმში, თუ მესსიერება არ გელაოატობს არა ამოგვიკითხავს რა. ცხრამობის იტიუელი მოვლენა გვეთანა, მაგრამ არა, ჩვენდებური "გურული" ყოფილა. მაგრამ ისიც შეიძლება, რომ ეს მოსახრება არც მავრე რიკად სინამდვილის საფუძველზე იყოს აშენებული და მხოლოდ სიტყვის შესამკობად, ხა-

სიათის დასაფრადებლად და „**ДЛЯ КРАСНАГО СЛОВА**“ მოქმედების ავტორსა. ნუ გამოვეკამათებთ.

საყვარელ ძალადის ქერიეკეთა, სიმონას დედა, ხან ცოცხლად გამოყვანილი პირა მოთხრობაში, როგორც „ოთარანთ ქერიევი“ ოთარანთ ქერიევი, „ამიდა ასმათში“ ასმათი და სხ. სიცხადე, სინათლე, ისრულე ამ ტრის დედაკაცებისა, რაცა ერთგვარად ემარჯვებთ ყველა მწერლებს, იქიდან წარმოსდგება, რომ ამ ჯიჯრის დედაკაცები ცხოვრებაში დიდს როლს თამაშობენ და თეთ ჩვენ ცხოვრებას იმითთისა მიუკთვანით ფართე ასარები მოქმედებისა და დიდი მნიშვნელობა ჩვენს ოჯახებრიც ცხოვრებაში. ჩვენი ქერიეკი ქალები იმდენად გულადმბული იყენ ოჯახზე და ობლებს გამოხრდაზე, „ობის კვერის გამოცხობაზე“ რომ ქრების და კარგვის შემდეგ ძალიან იშვიათად გათხოვებოდნენ მეორეთ. ბევრსამამაკეთა საქმეებში და ოჯახის მოვლაში დღეს გამოჩინობას, მომჭინობას და გულადლებას იჩენდენ, ასე რომ ივინი საპართლიანად ამათთლე ბერ თავის სფერაში დიდებულის რუსთაყელის სიტყვებს; „**ლტკი** ლომისა სწორია, ძუ იყოს, გინდა ხვიანა.“ ამიტომ თეთ საპართალი და ჩვეულებრივი უფლება ბევრ საზოგადო და ოჯახობრივ საქმეთა განაჯასა და ვადაწყვეტაში მამაკეთა თანაბარ უფლებას ანიჭებს იმათ. ასეთი სასტატუსო თვისება იმათ დღევანდელ მწერათ. თუ **ხაღა** **მოდას** სტილიზაციაში ძირინ-ფესვიანად არ შეარყია იგი.

მა, ჩვენს ინტელიგენციის ცხოვრებიდან თუ ერთ თვალსაზრისა ტიპზე მიკითხობს მკითხველი. ცერა და ვერა. ვერც არჩილი და ვერა (ოთარანთ ქერიევი“ ილ. ჯვეკ), რომლებიც რაღაცაზე იღვალისტობენ, აქ ქუაზე მოსასვლელები არ არიან, რასაკერძეოა).

ჩვენ ბოლომდე განგებ დავტოვეთ ერთი ფრად შექანიშვი პირი მოთხრობის უარყოფითი, ანუ უფუ თქმით პირთა დასისა. ჩვენ ვამბობთ დ. დროიძე. დ. დროიძე თავის თვალ უფროდ არ არის დახატული. იმის გვარნი ცხოვრებაშიაღ ბევრია და მწერლობაშიაც ბევრია, .. ზურაბ, მანუჩარ დ. მეგრელისა, შაქრა მელანიაის და სხვ. ჩვენ შევეცილია მისი ვატეგორიის პირებ დ დაესაზოთ. ეს კია, რომ ევ პირი იმ როლს, რომელიც მისთვის მოუხვეცია ავტორს, ვერ ასრულებს რიგინად.

ავტორს აქ გლეხის ხორციდან გამოჰყავს გლეხებისაგვ მყელფევი ახალ მოდის კაცი, რომელსაც იგი, ამიტომ, დროიძეს უწოდებს.

ეს პირი ნამდვირით ცოტა დაზოგებული და უდროოა დროის დროიძედ მიგვანია, თუ ცხოვრებაში არა, მოთხრობაში მაინც. დ. დროიძისთან პირები კი მოიძებნებინა სოფლებად, მაგარი ისინი ცოტა სხვა ფრე მოქმედებენ, ვინც როგორც ავტორს დაუხატაეს. ჯერ თითონ ამ კაცის გამოჩენა და გამდრება რაღაც შემთხვევითია და საარაკო მოთხრობაში. ამობიენო, მოგვითხრობს ავტორს, დავითს ივლა მდიდარი ვაჭარი—ბერხნის ფული შერჩინოდეს და მით გამდიდრებულ იყოსო. ამ ფულით მას მერე ვაჭრობა დაეწყო სიმინდისა, შემდეგ დაბრუნებულა და შეესყადა მებატონისაგან „ნადელის“ მიწეო.

ესე ყოველი დ. დროიძის გასაშვებელს ხომ ბეგრს არას მოგვითხრობს. დაუვლოთ კიდევ ყური. იგი (დავით დროიძე) საფლარატო საქმეებს მისდევდა. ფულეებს მებობლებში ასესხებდა „პრაცენტით“... დუქანი სოფელში გახსნა, სადაც ვაჭრობდა მისი უფროსი შვილი, რომელმაც აქ შემდეგში დუქანი დაკეტა და ქალაქში დაიწყო ვაჭრობა. ორი დავითის უმცროსი შვილები სიმინდისა და ხეების ვაჭრობას მისდევდნენ, სულ უმცროსები დავითმა სკოლაში გამოზარდა, რომელთაგან ერთი პოლიციაში სერკეტრად იყო და მეორე ზემოხსენებული ავტიორი ტიტულ გამოვიდა. პოლიციის სერკეტარი და ციტიკოთუ სადავლები გამოვიდნენ,—ამის მიზეზები ჩვენ დ. დროიძის ოჯახში არ უნდა ვეძებოთ, არამედ იმ სასწაულებელს, რომელმაც ივინი გამოზარდა და იმ გარემოებებშია, რომელშიაც ივინი შთავარდენ ცხოვრებაში გამოსვლის უშაღვე ხოლო დნარჩენ დ. დროიძის ოჯახობაზე ბევრი აღარა ეცილი რა იმაზე მეტი, რაც ზვეთ მოგახსენეთ. ხოლო ნათქვამიდან კი ძლიერ ბუნდად, მკრთალად სჩანს, რომ ისინი ხალხის მყელფევი ვაჭარ-ჩარჩები ყოფილიყვენ.

ავტორი მოგვითხრობს, რომ დ. დროიძე კაც მამულის ბატონი იყო სოფელშია, იგი „თავის სოფელში ბატრა მფეუ იყო.“-ო და ამას შემდეგ იგი უმიზეზოდ და უკავშირად ამბობს როგორღაც: „სიმონა და საზოგადოდ ძალადის ოჯახი თაობიდანვე ათვალ-წუნებული ჰყუდა დავითს. რაეარი კაცის ჩამომავლობაა, რომ იმისგან კაც რამე გამოვიდეს. ვაბილა ძალაძე უდროოდ დაბეროა თავის ბატონია.“.

მკითხველი ავტორის ხერხის სისუსტეს აქ აშკარად ჰხედავს აშკარად ხედავს, თუ რა უმიზეზოდ ყოლია ათვალ-წუნებული დ. დროიძის ძალადის ოჯახობა. ძალაძემ ბატონი უდროოდ დაბეროა. მერე ეითომ რაო ამისაგან?! შეიძლება დ. დროიძეს მანრად მოუვიდა: მაშინდელი ბატონი ძალაძე—ბაბუამ უდროოდ დაბეროა, ახლანდელი ბატონი კი ვერა, და ძალაძე შვილის-შვილი მეც უდროოდ დაბატონებესო. იქნება ავტორი მართლაც ასე ჰფიქრობდა ამ სტრიქონების წერის დროს, მაგარი ჰქვიანი, გამაჭირაბე, „კარგი მოლაპარაკე“ და ანგარიშის მექონე ვაჭარი დ. დროიძე ამას თაის დღეში არ გივილებდა გულში. ეს იმიტომ, რომ იმან, როგორც ვაჭრმა, კარგად იცოდა, რომ გაბილა; „ეს ურგებნი შინაყმა—სხვა რომ არა ვასწონოთ რა—თბის დღეს მაინც მუშაობდა „ბატონის ოჩეში“ და ბატონი მას ამუშავებდა ძალით თუ ნებით. და ამისთანა ტანჯულთა თავისი მტარელი, რომ შეიძლოს და თუ შესძლებს უდროოდაც დაბეროა,—ევ საფიქრებელია და ქუაზედც მრასსვლეელი. ხოლო დ. დროიძეს კი ქერიეკეთოსთან და მის „ზაღანე“ სიმონასთან გასაყავი აღარა ჰქონდა რა. ეს უქანანქონი მას არას უშეგებდნენ. თუნდაც დავითი და მისი შვილები ვაჭარჩარები ყოფილიყვენ (ეს ხომ დამატაციებელი საკმად არ არის) და კიდევ რომ მის ფული „პრაცენტით“ ვილაც ქერიეკეთ-კაცს არ ავიღო, ან არ ცვიდა იმისი დუქნიდან რამეროშე, ანა ამვისთაის ანგარიშანი დ. დროიძე მოიძულებდა ქერიესა და სიმონას?! ევ საფიქრებელი არ არის. ან

იქნება ბატონის დაღუპვას სწულხა დ. დროიძე და ამიტომ მოითქოდა იმისი დაღუპულები ძალადის ოჯახობა? ეს ხომ ჩვენ სულ არ გვეუქმება. ამავე ტიპის ვაჭარი ბახვა ფულაფა, დაცინბა გ. წერეთელმა და სულ არ დაუყენა თავისი სოფელში, ვადანდნა სახლად იმერეთში და იქ აყიდინა მამულა. (იხილეთ „პირველი ნაბიჯი“). გ. წერეთელი სამართლიანად ამბობს, რომ თუ ბახვა ფულაფა არ დგებოდა თავისი სოფელში — ეს იმითაა, რომ ნაბატონობა მიერ ქურდობითა და ავახაკობით წყურსებინა ემზადო. აქ რაც სამეგრელოზე თქმული, ის შეიძლება ითქვას გურიის შესახებაც. ეს ერთი. მეორე: თუ ნაბატონარი სოფელშია, იგიც ხშირ მითთვის თავის ცენტრთან იმავე დუქნისავე, და ეს კი რა სახეირო იქნება დ. დროიძის ტიპის პირათთვის. ერთის სიტყვით, სათიქნად არ მოუაროთ, იმ მოსაზრებას, რომ დროიძემ მოითქოდა ძალადის ოჯახობა იმის გულისათვის, რომ უკანასკნელმა ბატონი უღროდ დაადერა, ჩვენ ვერ უპოვით საკმაო საბუთსა, და მაშასადამე მიხვები დ. დროიძის მიერ ძალადის ოჯახობის ათეულწუნებისა რჩება აუხსნელი.

ერთხელ რაკი შეაძულა აეტორმა დ. დროიძეს ძალადის ოჯახობა უმიხვოდ, მეუფე ყველაფერი ადვილი იყო. მხოლოდ პირველი შეტაკება და იყო საჭირო, თორემ შედეგ საქმე თავისთავად გაიჩაღებოდა და რასაკვირველია ამ პირველ შეტაკებას აეტორმა მალე და დაუფიქრებლად გამოატყვერებს, რათა თავისი მოთხოვნის მოქმედების მსვლელობა არ შეუფერხდეს და არ შეუწყრდეს.

დ. დროიძემ გვიმოიტანა სიმონაზე, ყურძენი მომარაღა და მან ეს თავისი გვიკ. მოხელეებს, უფროსებს განუცხადა შინაურულად, კერძოდ, ფარულად. ეს განცხადება აეტორმა გააგონა სიმონას, რომელიც, როგორც მემკვიდრის ახალ-გაზღვრებას, უცხად ამოიბოღა და გამოლანძღა დავითი. ამანაც ვერ მოუთმინა „ბაღინის“ და დამწყვეტელი იგი მამასახლისს. დასჯილმა სიმონამ კიდევ უფრო მოუმატა ღამძღვას, გინების. ახლა დავითიც... და სხვ. ერთი სიტყვით ატყა მათ შორის საქმე (მტრობა ერთმანეთისა, რომლის შესახებ ჩვენ შეგვიძლია ვთქვათ: „Es ist eine alte Geschichte, doch bleibt sie immer neue“). დაბო, რა შემთხვევით და უსაფუძვლო მტრობა! ყურძენი რომ არ მოეპარათ დავითისათვის, თუნდაც მოეპარათ, ოღონდ გუჰანი არ მიეტანა სიმონაზე, გინდ მიეტანა იმავე გვიკ და განცხადებამე სანიჟარი, ოღონდ ამ განცხადებამე ყური არ მოეკრა სიმონას, მაშინ ყოველივე ჩაიფუშებოდა, თითქმის მთელი მოთხოვნის ნასკეც.

სიმონა გამრჯე და პატრონსად მშობლივი გლეხის ტიპია და მისი მოპირის პირედ, მოწინააღმდეგედ ისეთი ძალა უნდა ყოფილიყო, რომელიც მართლაც ებრძვის და აბრკოლებს გლეხ-კაცობის ეკონომიურსა (და — აქედამ — განაგება — ნებობრივ) კეთილ-დღეობასა და წარმატებას. ასეთი ძალა, სხვა გარეშეობათა გარეშე, შეიძლება იყოს, როგორც ჩვენ წინვად მოვიხსენიეთ, — უსინიდიანი მოხელე, გზა-დაზნეული ნაბატონარი და „სათოკე ვაჭარ-ჩარჩი“, ამ სამს მიხვებებში აეტორს მოუწადინებია უკანასკნელი გარემოება გამოეყენა გლეხების შემთავრობებელ მოე-

ლენად, თუმცა კი ეს მას საკმაოდ ცოცხლად ეგრ დაუნატავს. ამასთან, როგორც ვნახეთ, დ. დროიძე ითქმის უმოტილოდ მოიძულების სიმონას. შემდეგში კი დევნა სიმონასი დ. დროიძის მიერ ისეთი ხასიათის ღებულობას, რომ სიმართლი ყოველთვის სიმონას ექნა.

გამდირღბული ვაჭრობით გლეხ-კაცი ვაჭარ-ჩარჩის დაზღვარი თავსადაცაღ დადად სხარავს გლეხ-კაცობას ბერში. ამასთან ვიცი, რომ იმას მომადრიღებელი ჰყავს ერთის შვით სოფლის მოხელენი და მეორეს შვით უფრო ვაფლენიანი ნაბატონარი. აი, ამით ახერხებენ ისინი ავაიანთს ობობას მზავსად გავერბულს ქსელში გააბან ცხოვრების სოფლიერის, კისლად ისინი და წურბელსავე სწოიენ იმითი სისლი. აქი შეპროც (ბნელია) ხშირად იყო ხოლმე მედუქნე გულქასთან. დასაველეთ საქართველოშიაც სოფლის ვაჭრები ვინმე ვაფლენიანის თავადის ან ახნაურის „სახელზე“ ვაჭრობენ ხშირად. რასაკვირველია ვაჭარ-ჩარჩისათვის საჭიროა მხოლოდ უფრო ვაფლენიანის ანუ ვაფლენიანთა მომადრიღებელმა, ხოლო დანაჩენები ვერ მომადრეენი ამავე წოდებისანი გლეხებთან ერთად ებნაან იმავე ქსელში.

ამ სახით ჯერ-ჯერობით უფიასს არასტარაგას ხალხის ყველაფერში დიდად შეულის შთამომავლობითი არისტოკრატიაც...

საზოვადოდ იქ, სადაც საჭიროა ვადანდნა ცხოვრების მოვლინებთა პირდაპირ ისე, როგორც არის, ჩვენ აეტორს მეტად სწორედ და მარჯედ ასრულებს თავისი მოვალეობას, ხოლო სადაც საკუთრად შემოქმედებითი ძალაა საჭიროა და ცხოვრების მოვლინებთა შეგებება, იქ ტოტალი კი მოიბორძიებს. 3. გ—ა.

(ვეფლინ რუ-იმერელს)

ერთია მხოლოდ, მხოლოდ ის ერთია, რომელიც მუჰამს, როგორც რომ დემოტი; ერთია მხოლოდ ჩემს სასოებით და სიცოცხლესთან კვლავ შეპართია.

ერთია მხოლოდ, მხოლოდ ის ერთია, რომელიც მძღვეს სულგნობას, რომელიც უხვად მინათებს გულს და მისცავს უთავ მუდგროებას.

ერთია მხოლოდ, მხოლოდ ის ერთია განსამტკიცებელ სულის მფლას; იგი ამხსნებს ჩემს ანისობას და ამქვია მომავლას.

ერთია მხოლოდ, მხოლოდ ის ერთია; ის არის ჩემი ძალა და დონე; ის არის, იმას მოუხრა ჭკლას; მის ადუგუებას ენატრულობ გულეთ და მის სიცოცხლეს ვავედრებ დემოსს.

წ. მოწამე გობრონ.

წმინდა მოწამე გობრონ.

მეთე საუკუნის დამდეგს არაბნი მეოთხეთ შეგვისიენ საქართველოს. ეს შემოსევა მეტად მძიმე და სისხლის წვიმების დრო შეიქმნა ჩვენი ქვეყნისათვის. ამ დროს თვით არაბეთში

ატყდა დიდი ბრძოლა ებრებს შორის. მათი ძლიერი სახელმწიფო დასუსტდა. მაშინ მთელი აზიის ქვეყნები და სახელმწიფოები უკვე ფეხ ქვეშ ამოდებული ქონდა მაჰმადის სარწმუნოებას. მხოლოდ ერთი საქართველო გადარჩა. ვერც ტანჯვა წვალეზამ, ვერც აუტანელმა ხარჯმა, ვერც მეფეთა მოკ-

ედინებაშ ვერ გასტეხა საქართველოს ერი, ვერ შე-
არყია მისი სარწმუნოება, ვერ აცდევინა ფერი მის
ეროვნებას. ყოველ ბორცვზე, ყოველ გორაკ-
ზე, ყოველ მთის წვერზე, ყოველ ხევის კარში და
ვაკეზე ამაღლებოდა ჯვარი ქრისტიანობისა და მი-
სი შუქი ამაგრებდა, სალ-კლდედ ჰხდიდა იმ დროება-
ში ქართველის გულსა. ახალ-ახალი გუნდნი სარ-
წმუნოების მებრძოლთა თითქმის სამშობლო მივიწ-
იან ამოდროდენ თავის ეროვნებისა და გვირის და-
საცუვლად. სარწმუნოება გვირს ამაგრებდა და გვი-
რის სარწმუნოებას. ქვეყნის თავს—მეფეს—რომ შეი-
პყრობდენ და მოაკლევდენ, მის მაგიერად ყოველ ხე-
ში და ყოველ მარჯაში ახალი თავი აუვიდოდა,
ახალი მთავარი, ახალი მეფე ერთის მაგიერად ოკო
და ოკდა ათი იხადებოდა. ერის საწინამძღოლოდ
და იმის გულის ვასამაგრებლად. არაბებთან ბრძო-
ლაში ბიზანტიის იმპერია მოუძღვრდა, მთელი სარ-
წმუნოება არაბულ ტყვეების ველებმა ვაკეცეს, მისი სარ-
წმუნოება დაითრგუნა, მისი ეროვნება მაჰმადიანად
გადაიკვალა და ხალხი გადაეკვინა. მხოლოდ საქარ-
თველოს ვერა მოუხურხეს რა. მისმა წამებუ-
ლმა შეიღებმა კიდევ უფრო მეტად განაშუ-
ქეს და განაბრწყინვეს თავის სისხლის დთხვევით
ქრისტეს ჯვარი საქართველოში. მაგრამ ამისთანა მედ-
გარმა ბრძოლაშ საქართველოს ერისამ კიდევ უფრო გა-
ამწვარა, ააბოროტა ძლიერნი მაჰმადის მოსენი. შინა-
ნაშ ბრძოლით სასიკვდილოდ დაჭრილმა არაბების
ხელშეწყობამ მძკლვარებით და კბილის ზრუნით
ერთხელ კიდევ გადმოჭრა თავის მწარე კლანჭი
სარწმუნოებით გამანეგებლად და შეუგვიარეს საქარ-
თველოს. ეს მწარე კლანჭი იყო უსულ-ამირის შემო-
სევა მეთუე საუკუნეში, რომელსაც ჩვენი მტრთან
ეძახის აბულ-კასიმმა. იგი იყო ყველაზე უფრო სასტიკი,
რადგან დიდხა და მკირის აღარ განვიკითხავდენ. სარკი-
ნოზთა მძინვარე მახელი ქემე გაერთებულნი იყო
მეფე, დიდებული და მოხა. ყველას თანასწორად
ჰქვეთდა თავს არაბების ხალი, ვინც რომ არ დაე-
მარჩილებოდა და არ აღიარებდა მაჰმადის საყულის.
აბულ-კასიმმა შემოვიდა ურიცხვი ჯარით, მოაზიზა
კახეთი, შიდა ქართლი და შევიდა ჯეჯახეთს. აქ მო-
ადგა ციხეს თოვავს. რა ნახა, რომ ამ ციხის აღებას
დიდხას მოუნდებოდა და მას კი ექარებოდა, დაავ-
და იგი და გადავიდა ჯაკის წყლის ხეობაში (ფოც-
ხოვში ახალციხეს), სადაც იღა მაკარი ქვეყლის ცი-
ხე. იმ ციხეში იყო ერთი ახონი აბუტუი საე-
ვლად გობროან, რომელიც ზეშეშეწებით იყო გან-
სწავლული მხედრობის საქმეში. ყოველივე სამ-
ხედრო სწავლა, რაც ძველდამ ბიზანტიაში იყო
დაჩენილი, იმ დროს საქართველოშიაც ყოფილი
შემოღებული. თვით სამხედრო სამკაული გობრო-
ანისა, მისი სამხედრო ტანთ-საცმელობაც გვიმტკი-
ურებს ამას.

აი, როგორ ავტიწერს წმინდა გობროანის ცხო-
ვრებას მისი ამწერი სტეფანე მტეფეარი: „აღიძრა მიწე-
ვით ღვთისათა მეფე სარკინოზი, სახელით აბულ-
კასიმო, ძე აბულ საქისა ამირისა და უფალი სპარსე-
თისა, რომელსა მოუნდა. სამოკი ქალაქი დიდ-დი-
დი და შეიძინა ძლიერნი მეფენი მას მორჩილებდენ...“

ის მოვიდა სამცხე-ჯეჯახეთს ტ შეშობულა გურ-
გენ ერისთავთ-ერისთავის ციხე ყველი. იქ იყენ წა-
რინებულნი ახალური, რომელთაც მოთავსდ ჰყავ-
დათ მხენ ქრისტეს მოწამე გობრონი. ამ ციხეს გა-
რ შემოა სარკინოზებმა შემოადგეს ურიცხვი თეთრი
კარგები, ასე გვიყინებოდა დედა-მამა თოვლით გა-
დაწებულთა. ხუთი სათლის სიურცეზე მჭიდროდ
ზედზედ მივებოლი ბამის კარგები ძლიეს ვტიენ.
ისინი იყენ ყოველ გვარი სამხედრო მასარალი მან-
ქანებით შეიარაღებულნი. მოიტანეს დიდრონი ფი-
ლეკეანები, ანუ რკინითა და ფოკრით გადახურული
ფარდულენი, რომლის ზეგნიდაც იყო ისრების სას-
როლი მოწყობილი. მარტო ისარი ასობით დატვი-
რთული საბადონანი აქლემებით მოქონადო. მათის
ისარის სროლისაგან თითქმის შუხს ჩრდილი მიადგა.
თვით ციხე სარკინოზთა ისარმა ადესო. მაგრამ სამა-
სიოდ რჩეული შეოშარო გობროანის თაოსნობით მინც
არ შეუძენდენ ასეთ დიდ-ძალს მტერს, ყოველნაირი
ციხის სამტრეტი მანქანებითა შეიარაღებულს. ისინი
ხმორად გამოდროდენ ხოლმე ციხიდან, ანახდოთ და-
ეცემოდენ სარკინოზებს და ხანჯალ-მხლებით, ისე-
ბით, შებებოთ და ჯუფულუვებით ხოცდენ მრავლი-
საგან უპრავლესს. თანამედროე გობროანის ცხო-
ვრების ამწერი ამბობს, რომ მათგან მოკლული სარ-
კინოზებით ხორა-ხორათ ეყარენო. ყველაზე უფრო
მხნობით, ხეზიბით და ვეჯაკობით განთთქა მათი
მხედროთმთავარა გობრონი, რომლის ერთი სახელი
თავზარს სცემდა სარკინოზებს, მაკარა ვერც შეებე-
დნათ მისთივის და ვერც დაეწყოთ, არამც თუ მო-
კლუათ. თვით სარკინოზებში ხმა გავარდა, რომ გო-
ბროან მხედარი მოკვადულდითო, მას არ მიეკარება
არც ისარი და არც შურდულის ჭკავო როცა იგი
წაიშავა ხეზეზე, თითქმის მისი მოკვადუე აზურის
შუქი გვიარმავეს და მისი მგრგენიდეი ხმა მების ტე-
ხად ვეჭვენებოდა.

ოც დარეადღეს ადვენ ვარშემო ურიცხენი სარკი-
ნოზნი ყველის ციხეს. ყოველ დღე იყო ბრძოლა ფი-
ხელი, მაკარა გობროანის მხნობით სალ-გულდოვანი
მეციხოვნენი თაე-გაეტიებით იბრძოდენ და სარკინოზე-
ბმა ვერა დააკლეს რა. ბოლოს აბულ-კასიმმა იხმარა სას-
ტიკი ლონე. გამოუშვა ჯეჯახეთის სოფლებში არტა-
ნამდის მარბილენი, რომელნიც მარცხდენ ხოლმე
ყანის მუშებს, უიარაღო გლეხკობას და ციხის
კედელთან ცხვირსავით დაკლავდენ გობროანისა და
მისი ჯარის თეაღწენ, რომ გული მათი განდროკათ
და ისინი მათის ცოდვით მტერს დანებდოდენ; მაკარა
ამითაც რომ ვერა გააწყვეს რა, შეიღებო აბულ-კასი-
მა ამართა შერიგების დროშა, გაუშაუნა გობროანს
მოციქულები და ფოც მტკიცე შეუთვალა: „ოდროდ
დავგებდით, გამოლით ციხიდან და არას ვაჩვენებო,
მეგობროული კავშირით შეგვიკრებოთ და თქვენ ქვეყ-
ნას თავს დაუანებებოთ“. ამისთანა მშაკერული მო-
ქვეით დაყოფილს ნენას წმინდა გობროანი და მისი
ციხე. ისინი დაენდენ აბულ-კასიმის ფიცს და ვა-
მოვიდენ ციხიდან. სარკინოზის ჯარი აბულ-კასიმის
ნიშნებით უტყად გროლოდით შემოერტყდ მხენ ქარ-
თველ მეომრებს და ყველა დაიჭირა; ხოლო ვინც არ
დანებდა მახელით აკვებს.

გ. წერეთელი

(შემდეგი იქნება)

ორი ხანა დედა-მამის სხივებზედანი: შთელი ზედაპირი ხელებისა ტყით იყო დაფარული.

ორი ხანა დედა-მამის ცხოვრებისა

დედა-მამიდან, როცა მზემ პირველად ამოაწათა და გაფანტა სინნელე, როკელშიაც იყო გა-
 პოხვეული დედა-მამა, მისმა სხივებმა გამოავი-
 ბრწყინეს შემდეგი სურათი: გამოჩნდა უნაპირო ოკე-
 ანეს მღვრიე ჭაღლები, რომელნიც თითქმის მთელ
 დედა-მამის ზურგზე შფოთავდნენ; მხოლოდ აქა-იქ
 ამოცოთ წყლიდან თავი ტიტელს კუნძულებსა. დედა-
 მამის კუნძულებს ამოცხეთათ და იქიდან ამოქუბდა
 და გადმოადიოდა სქელი გალხვალი მიწის ნადული სის-
 ხლის ფრად. ეს ნადული ჩადიოდა ნახევრად წყალში

დაფარულს კუნძულებზე, რომლებზედაც აჩრდილე-
 ბივით მოჩანდნენ დაღვარული მცენარეები. იმათ
 არც ფოთლები ესხათ და არც ყუევილები, მხოლოდ
 გულ-საკლავათ ამოეშვირათ მალა თავის ვატე-
 ვლებული შტოები.

ყოველივერი, რასაც კი შეეძლო სუნთქვა ძნე-
 ლად თუ სძლებდა ამ უნაყოფო მიწაზე: ერთი მხრით
 მათ უჭირებდა საქმეს ზღვის ტალღები, მეორე
 მხრით—მიწის ცეცხლი; მხოლოდ მცენარეებიდან
 გვიმრა და ცხოველებიდან თევზები და ზოგიერთი
 ქვემარომი იტანდნენ ამ გასაოცარს გაჭირებულს
 მდგომარეობას. მაგრამ გაიარა ხანმა, გაიარა საუკუ-

რუსეთში აღმოჩენილი ახალი სახეობის მტკნარი წყლის მცენარეები

ნოებმა და სიცოცხლემ აჯობა ბოროტ სტიქიონის ძალესა. ჯერ ვაჰრადელა მცენარეები, მერე უზარმაზარი ტყეები აიგოა ღირსი ცხოველებითა. ეს აღვილი გასაგებია, თუ არ დავეიწყებთ, რომ ცეცხლ-მქვინავე მთებმა იმდენი სულის შემხუთველი ბული ამოიტანეს მიწის გულიდან, რომ მთლათ მოწამლეს დედამიწის პაქი.

ამ დროებაში თევზების მეტს სხვა არაეიოარს ცხოველს არ შეეძლო აეტანათ ასეთი ჰაერი. მცენარეებისთვის კი ამისთანა ნახშირ-მბადიანი ჰაერი უმთავრესს საკვებს შეადგენდა. ამიტომაც ვაჰრადელ მცენარეები; ისინი შესისუნთქებდნენ ხოლმე

ნახშირ-მყავეს და განაშორებდნენ ერთმანეთისაგან ნახშირ-მბადს და მყავ-მბადს. ამ დროებაში მთელი ხმელეთი მხოლოდ მცენარეებით იყო მოცული. არც უწინ და აღარც შემდეგ ამისთანა მცენარეები აღარ ყოფილა დედამიწაზე. მთელი ზედა პირიხმელეთისა ტყით იყო დაფარული. აი, დახედოს მკითხველმა ჩვენ პირველ სურათს; ის მძლავრი ხეები, რომელიც მარჯვენით არის დახატული, მცურავი ბალახის წინაპარნი არიან. ახლა კი მათი შთამოება ისე პატარათ გამოდარან, რომ მიწას არ ასცილდებიან სიმაღლით. ეინ წარმოადგენს რომ ეს ორი წაქცეული ხე ჩვენი ახლანდელი ხაგისი წინაპარია;

მარცხნივ — უზარ-მაზარი ცოცხის მსგავსი წყლის კალამია და მათ გვერდით რომ მსხვილი ჩირკეები, ის წყალში ამოსული კილის წინაპარია.

საშინელი სიბნელე სუფევდა ტყის შიგნით, შხოლოდ აქა-იქ თუ შეატანდნენ მისი სიბნელი; ამ სიბნელეს შესაფერი მყუდროებაც მოსდევდა. ერთი ფრინველიც არ გადაფრინდებოდა ტრატრიან ტრატრე. ერთი მგელიც რა არის, ისიც არ ვერობდნენ ამ ბნელების ტყეში. ვერ დაინახავდა ვერც შშიზარა შევლს, ვერც სისხლის მსმელ ეფებს, ვერც გაბრაზებულ ფოცხვერს. მარტო ზღვის ღმელი და ქარის გრიალი არღვევდა ამ სიჩუმეს; მარტო საშიზარა უზარ-მაზარი ქვემძროამები და უშველბეგელი მწერები ცხოვრობდნენ იქ. ამ დროებაში მცენარეები იყვნენ ბუნების ბატონები.

რამოდენიმე ათასი წელი მფობდნენ ეს მცენარეები დედამიწის ზურგზე და მთლად გამოცვალეს მისი ჰაერი. მათ გამოლიეს სიცოცხლის მომწამლავი ნახშირ-მჟავა და განაშორეს ნახშირ-მბალი მჟავე-მბალისგან. პირველი გაწევა მწაზე და შეადგინა ახლანდელი ქვეანაშობის ნაკეციბი დედამიწის გულში, რომლისგანაც ქვეანაშობის ხანა დაგრქვა სახელად.

მაგრამ მალე ცეცხლ-მქონებმა მთებმა ისევ ომი დაუწყო ზღვას და დადა უბედურობის დღე — ხმელეთზე. ცეცხლ-მრგვავეელი გაღვალა მიწის ნადული ეტაკებოდა ზღვის ტლდებს და ორთქლით აქცევდა მათ; მაგრამ ბიწე მიხილი, თითონაც ციფდებოდა. ხან აქ, ხან იქ წყალი წალეგვდა მიწას, მაგრამ მათ მაგიერად ახალი კუნძულები ამოჰყოფდნენ ბოლმე თავს. ხელ-ახლად სიბნელეში გეგხეია მთელი დედამიწა და ყოველიორი უბედურება ატყდა: საშინელი ქარიშხლები ხეივანზე, ელვია ქუხილი გაუწყვეტლივ გრგვინავდა; ერთი სიტყვა არაფერი საშინელება არ მოჰკლებია ამ ხანას დედამიწის სიცოცხლისას.

მთელი საუკუნოებით და ათას წლოებით განუწყვეტლივ იბრძოდნენ ცეცხლი და წყალი და ამ ბრძოლაში გაჰქრა ყოველი სიცოცხლე; უზარ-მაზარი ხეები დაიღოვნ და მთელი დედამიწა ისევ ტრეტელ უღბანით გადაიქცა. შხოლოდ ზღვაში ისევ ზღვის მცენარეები გაჩნდნენ და დაცურადდნენ თევზები, ასე რომ სიცოცხლე მაინც სრულენით არ გამქრალა. ბოლოს შესწყდა გამწარებული ბრძოლა და ისევ გაცოცხლდა ყოველი სულიერი, ისევ ამიყვანდა მთელი დედამიწა. ახლა გვიჩინა მის გვერდით ნახაღ

იჩნებოდა საროსტანის კაშპა პალმები; ამავე ლიბანის ცაცხებმა მალა საწიეს თავები, აბუტუბუტდა ეგრება და სხვა მრავალმა ლამაზმა მცენარეებმა ისე დააშენეს ქვეყანა, რომ თვალის მოშორება დაგეზარებოდა.

თუმცა ახალი მცენარეები სულ სხვა-და-სხვა გეარისანი აღმოცენდნენ დედამიწაზე; მაგრამ უწინდელით მაინც ევლარ ბატონობდნენ. აქ ფები წინ წადლეს ცხოველებმა და დაჩაერეს მცენარეები.

ხეენ სურათზე ეხედავთ ექვსი საყენის სიდიდე ხელიეს, რომელსა მცენიერები იბტოზავის ეცხიან. იგი ყველა სხვა ცხოველებზე უფრო შესანიშნავია: მას დეღუნის მგზავსი პირი აქვს, ხელიკის თავი, ნიანგისებრივი კბილები და ეეშაპის საცურავი ფრთები. მაგრამ ყველაზე გასაკვირველია მისი თვალენიან თითო ფინჯანის ხელაა და ერთმანეთთან მალიან ახლო არიან; ვაი იმ თევზს, რომელსაც მიაშტერდებოდა ეს უცნაური თვალენი; ერასფერი ევლარ გადაარჩენდა; ტყეისასეთ ეცემოდა მათ ისტოზაზერი და ერთს წაშში შთანთქავდა. იბტოზაზერთან შეედარებით ახლანდელი ევებტის ნიანგი (კრაკოდლო) პატარა ხელიკად მოეჩვენება კაცს. იბტოზაზრები ისე გაუმძღრები იყვნენ, რომ მათი საჭმელის მონარჩენი მიწაში უშველბეგელ ნაკეც-ნაკეცებად არის გაკრული.

იბტოზაზრის მერე შესანიშნავია პლეზოზაზერი. ეს იყო უზარ-მაზარი ნიანგი (კრაკოდლო), რომელსაც ოთხი ეეშაპის საცურავი ფრთები ჰქონდა, გედის კისერი, პატარა თავი და თორმეტი ეეგი; იმაზე კიდევ უფროსი იყო ლინოზაზერი, რომელსაც ჯირაკის მზგავის ფეხები ჰქონდა და მკავდა ყულის ცხენს, აგრეთვე შესანიშნავი იყვნენ იგუნაადონი, ტელეოზაზერი და სხე.

ყველა ეს ქვემძროამები მარტო ჰამაზე ფიქრობდნენ და ათასობით ყლანადდნენ საწყალ უპატრონო თევზებს.

ახლა დედა-მიწა სხვა ნაირ ბრძოლის ევლად გახდა. ატყდა ძლიერი ომი ცხოველთა შუა. ისინი ხმელეთზე და წყალში, ყოველგან ებრძოდნენ ერთმანეთს. მათი შესაზარი ხმა ქუხილივით არყევდა მთელ დედა მიწას...

აი, ამ ნაირი იყო ეს ორი ხანა დედამიწის ცხოვრებისა. როცა მათი ნაშთები იპოვეს სწავლულებმა მიწის გულში, შემდეგ ზოებით და მზატურებით ხორცი შესახეს და გააცოცხლეს მათი ტანის მოყვანილობა იძენდად მეჯთიად, თითქოს თვალით ენახოს და დაეცხატეს თვალ წინ მათი სურათი.

ს ა მ ხ ე დ რ ო კ ო რ წ ი ნ ე ბ ა

II

მკერის დროს ლუქსემბურგის ბლი, ზოგ მორთულობას ვარდა, ივრე იყო, რაც ახლავა. ის შეადგენდა განსაკუთრებით ისეთ საზოგადოების სასიეროს, რომელსაც არ უყვარს მოგანგაშე ბრწყინვალე გროვა და ეძებს მყუდროებას.

ერთს შვენიერს დღეს, 1810 წელს, მისის დამლეს, იქ, წაბლების ხეივანში, სიერობდა სახმედრო წოდების კაცი; ტანისამოსი აჩვენებდა, რომ ის უფროსი შტაისპოლკოენიკი იყო. მზე უხედა ანათებდა და ჰაერში სასიამოენო სუნენლება იდგა. რამ აიძულა ეს პოლკოენიკი, რომ მზიარული ელისვის მოედანი და გასართობი ტიულირი დაეტოეებინა,

მყურდო და განმარტოებული ლუქსემბურგი აღერჩია სასერიწოდ. უეჭველია, იგი ერთდებოდა დიდ ძალს საზოგადოებას, რომ თავისთვის მყურდო ოცნებებში გართულიყო. მის ახალ გაზდა გულს იმ წუთას სხვა არა აამებდა რა.

მოსიერნე, ფიქრებში გართული და თავ ჩაქინდრული წინ მიდიდა გარინდული; უეჭრივ ხეივანის მოსახევედ ის კინაღამ დაეჯახა ეილატ მანდოლისსა, რომელსაც მოკავედა ხელი-ხელს გაყურისლი მამაკაცი და, როგორც ავადმყოფს, მზრუნველობით უვლიდა. ამ კაცის გარეგანი შეხედულობა ამტკიცებდა რომ ის უფრო ზნეობით, სულით იტანჯებოდა, ვინემ ხორციელად; ის იყო მოქანტული და დაუძღვრებელი: მაგრამ ეგრაიითარ მკურნალს ვერ გამოიყენო მიზეზი მისის სულით დაუძღვრებისა.

პოლკოენიკმა სწრაფად უტია გზა და თვალი მოაგელო ოარიდეს. ყმაწვილის ქალის სახე მას ეცნობებოდა. ვისაცკი ის ერთხელ მაინც ნახა, ძნელი იყო იმის იშვიათის სილამაზის დაიწყება. სიკაბუტეში ნახული და გამოცდილი ბევრი რამ ვეჯიწყებდა, მაგრამ ისეთი შემთხვევაც იქნება, რომელიც საუკუნოდ ჩარჩება კაცს მესხიერებაში. პოლკოენიკმა განკვირებით მოხედა მოსიერნე ქალ-ეაქს, ქალმაც მოიბრუნა მისკენ თავი და გაუღიმა. პოლკოენიკს ეჭვი აღარ ჰქონდა, „დიად ეს ის არის!“ გაივლო გულში პოლკოენიკმა უნებური მღელვარებით. — ორს წელს შემდეგ და აქ! საიღარ განჩნდენ აქ ესენი? იმ კაცსაც კარგად ვიცნობ, თუმიცა ის აჩქარული უფრო ჰკავს, ვინემ კაცს. ცოლქმარულმა ბედნიერებამ აღბათ ულადობა მას, დაუმატა მწარის ღიმილით ისპანიაში გენერალთან თარჯიმანად ნაყოფმა აღიუტანტმა.

რაკი დარწმუნდა პოლკოენიკი თავის აზრის სინამდვილეში, მაშინვე უკან აედგენა მოსიერნებს. თუმცა ის სიფრთხილით იქცეოდა, რომ არ შეემჩნიათ მისი დადევნება და თან უთვალ-თვალვებდა ცოლქმართა ყოველ მოძრაობას.

ამაყის ისპანელის ქალის ღამაზს სახეს, რომელიც ასეთი დიდი მოქედება იქონია ახალგაზდა თარჯიმანზე, შეჩინოდა იგივე მძლეველობა, იგივე უღომბეული გამოიმეტყულება. პოლკოენიკს ვერ გავყო, თუ რისაგან წარმოსდვა ასეთი საშინელი ცდილობა ყმაწვილს გენულეში. მართლაც, ვინაც მათი საიდუმლო ცხოვრება და ქალის სასტიკი შურის ძიება არ იცოდა, აწელი გამოსაცნობი იყო ქმრის ტანჯული შეხედულობა.

მოგიტხრობთ ამ სტორებისასაც.

მას უკან, რაც მარიკტამ დარბაზში მოიყენა მისი მხებრალი, ყველაზე წინ გაერთო თავის ქონების

საქმეებში: გაყიდა ყველაფერი, რაც კი რამ ებადა ისპანიაში, რომ განმარტებოდა იმ საშინელ მოგონებებს, რომელიც სდევნიდა მას სამშობლოში და მისცემოდა ახალს ცხოვრებას შურის საგებლად სირიქტილისა და მკვლელობისათვის. ის იმედოვნებდა, რომ სხვა მხარე და სხვა ცა დაიწყებდა მას მისს სედებდა და თავისუფლად იმოქმედებდა ქმრის წინააღმდეგ.

რაკაცს გადაწყვეტილება გამოუტყდა მან ქმრის, დატოვებისათვის ისპანია და წასულიყვენ საფრანგეთში. მასაც გაეხარა, რადგან ისიც იმედოვნებდა, რომ გაი თავისუფლებდა თავს წარსულის მუდმივ მოგონებისაგან. ორნივე იტანჯებოდნენ ერთი და იმავე მიზეზებით, თუმცა მათი გული გაყოფილი იყო და ორნივე მისდევდნენ თავიანთ აზრს, თუმცა მიზანი სხვადასხვა იყო. გენუელს ესმოდა თავის უცნაური მდგომარეობა; მაგრამ მისი ცხოველი ხასიათი მის განსაკუთრების სიშვენიერეს აწერდა; ისეთს ახიერებულსა და უნებელი მდგომარეობაში ჩაეარა მის ცოლთან დამოკიდებულებით, რომ მან გადასწყვიტა, რაც უნდა მომზადყო, უნდა შეიხეციოს ამაყი ღამაზი ქალი, გადასწყვიტა მისი დამორჩილება, რაც უნდა ზან-გარბივი და საძნელი ყოფილ იყოს ეს მისათვის. ამის გამო ყველაზე უფრო საჭირო იყო ისპანიის დატოვება, სადაც ყოველივე აგონებდა წარსულს. ის ნეტარებით მიიღოდა, სხვა უტორო მხარეში გადახვეწილ იყო ახალი ცხოვრებისათვის.

ცოლქმარნი გაემგზავრენ. ეს იყო წაღვლიანი მოგზაურობა, მიტომ, რომ გაძიეებას ემსავსებოდა; მაგრამ მათი გარეგანი დამოკიდებულება კიდევ უფრო სამწუხარო იყო ისინი ემსავსებოდნენ ერთმანეთის მოსიბღერ მტრებს; თვითონველი მათგანი იკონებდა ერთმანეთის დამღუპველს ორნივეს.

პარიკმა მარიკტამ არჩინა შორი და განმარტოებული სადგომი, ქალაქის ხმაურობის დაშორებული. აქ ისინი მოეწყვენ და განეშაზდენ ერთმანეთთან ბრძოლას.

ყმაწვილს კაცს ბუნებრივის წინ-დაუხედელოებით ეტრას გზით ვერ წარმოვადგინა, თუ ეს ბრძოლა მართლა გახეიადლებოდა და მშვიდებით შესტკეოდა მისს შედეგს; მაგრამ ბოლოს კი დააფიქრა ცოლის გულ-გრილობამ და განუდრკელობამ, რადგან ხედავდა, რომ მისი დაწყობილება არა თუ საძნელი შეიქნა ასეთს დედაკაცთან, არამედ შეუძლებელიც.

მაშინ დაიწყო სასტიკი ბრძოლა, რომელიც ზან-გრძლივი, უმოწყორო, გარეშეთათვის უწინმენლო; მაგრამ ნიშანში ამოდებულ უღომბელობით და იპარალით, რომელსაც შეიცავდა ერთი მხრით თეით

უნაზღვი და გრძნობითა გამაშაგებელი კვლუტობა; მეორე მხრით — შერყევილი სიყვარული. მარიკტა შეენიერი იყო, მაგრამ ნარნარი კვლუტობით მიანც კიდევ უფრო იძლიერებდა სილამაზეს. ის გახდა მომზიბღველი. იგი ყოველსავე ხმარობდა რის მოგონებაც კი შეუძლია მგზნებარე სურვილის, რომ მოაწონოს თავი საყვარელს, ყოველგვარის მოართულობის საიდუმლოებს, დამართობებს ღიმილს, სურვილებით აღძროვლის სახეს, მოტრფიალე თვალებს, — ხმარობდა ყველაფერს, ოღონდ სტანჯოს საბრალო, რომელსაც შევიცა სამაგიეროს გადახდა. საშინელება იყო სასჯელი, მაგრამ თანაბარი კი შურტაცხებისა. საბრალო ყმაწვილ კაცს ძალაც კი აღარ შესწევდა, რომ თავი დაეფარა ამ შესუსტრებელს ბრძოლაში. შეიძლება ის მოვლოდა წინააღმდეგობას, უარს, სიძულვილს; მაგრამ ასეთს ხერხიან ორის კი არაოდეს, რომელიც მუდამ ქაბუღიფებდა გულისთქმათა, უნთებდა გრძნობებს და აშარკუდა თან-და-თან მიზანსა. აქ შეუძლებელი იყო ის იმედი, რომ მტერი მოიქანცებოდა, ან რაიმე გავწრობას მოიხმარდა: მარიკტა მუდამ ერთგული იყო თავის როლის; ხოლო საბრალო იტალიელი მოქანცული ამ უღმობელ შურის გებით, სრულიად მიეცა ცოლის ნებას, დაკარგა ძალი, სიმრთელი, ხასიათი და მიანც კიდევ უძლიერესად უყვარდა ეს საოცარი ქმნილება თუ რომ მის ჯოჯოხეთურ კვლუტობით ავზნებული დაეცემოდა მის ფეხთა ქვეშ, შესთხოვდა მოტყეებს და განუშორებდა ცრემლებით: „მარიკტა, მიყვარხარო!“ მაინც სურათი უტბათ იცლებოდა: ისანელი ქალი მოიხსნიდა თვალმაქცობის პირბადეს და გამოუტხადებდა გულცივად, ზიზლით ერთსა და იმავე სიტყვებს: „მე შენ მძაგხარო!“

მოხდებოდა, რომ ახალგაზდა კაცი გადაწყვეტდა ჩაექრო თავის სურვილები, არ აქცედა ყურადღებას მარიკტას, იყო ჩუმად და ცდილობდა არ გამოეშვარაგებინა თავის ტანჯვებს; მაშინ უნდა გეცქირა რა ბადებს უგებდა ქალი, როგორის მოარჩილებით და სიბრალულით უელიდან ავადყოფს, როგორისვე უღიფიებდა იმედებს, უორკეცებდა გულის-თქმათა, აღერსითა და თვალ-მაქცობით, და, როგორც კი იფიქრებდა საბრალო, დასრულდენ წამებანიო, ქალი ხარხარით იშორებდა მას თავიდან და ტკებოდა მისი წელებით.

ამასობაში გარეგნულად მათ შესანიშნავი ცხოვრება ჰქონდათ და ყველას შეეძლო ჩათვალა ისინი ზედინერ და მოყვარულ ცოლ-ქმარად.

ეს წამება გაგრძელდა მთელი ორი წელიწადი და არც არაფერი ამტკიცებდა მის ჩქარს დასასრულს. ამასობაში ყმაწვილი კაცი სრულიად მოუძღლოდა და მიანც კიდევ სწამდა, რომ მისი ჯალათი შეზრალბდა. მას უკვე არავითარი ნება აღარ ჰქონდა მისისაკუთარი, და შეიქმნა სწეულ ბავშვით დაზვიერი, თნახმებოდა ყველაფერში, მოარჩილებით იტანდა ყოველგვარს ტანჯვას და იმედები ბოლოს საშინორობად გადაექცა. მას თან-და-თან ეკარებოდა მოსვენება, ძალი, სიმრთელი და იკავებდა მხოლოდ ნერვების სიცხველი. უკანასკნელ ის იმ ზომამდე მიეცა მარიკტას სულითა და გულით, რომ ქალს მაგნიტიური მოქმედება ჰქონდა მასზე, და მას უსიტყვოდაც ესმოდა ცოლის, ზძანება როგორც ძალი სცნობს პატარონის სახეს და ემოარჩილება მას მანამ, სანამ ის თავის სურვილს გამოაცხადებდეს. ასეთი მოვლენა ხშირია და სამკურნალო მეცნიერებაც ამტკიცებს, რომ მტკიცე ხასიათის კაცს დიდი გულენა აქვს სუსტსა, ავადყოფსა და ნერვებ-მოშლილს ადა-მიანსუ.

ახალგაზდა ქმრის ამ საოცარმა სისუსტემ და მოშლილობამ თავზარი დასცა პოლკოენიკს პირველსავე დანახავზე; ის მიხედა, რაკი ერთხელვე დრამის სათაური იცოდა, თუ რა საშინელი საიდუმლო იმალებოდა ამ ქორწინებაში.

— რა ლამაზია! — ჩილაპარაკა მან, რომელიც უკვე აღარას ფიქრობდა ქმარზე, არამედ აღტაცებაში მოჰყავდა ისანელ ქალს, რომლის ყველსაც უნებლიედ მისდევდა.

ცოლ-ქმრის სიერნობამ დიდ ხანს არ გასტანა. რაკი ალაყვის კარებს მიაღწიეს, გავიდენ დასაყლო ქუჩაზე და შეენიერის დართი დამტკებართა განაჯრძეს გზა წყნარად და დამშვიდებით. ქუჩაში ჰქანება არ იყო და პოლკოენიკს ადვილად შეეძლო ეთვალყურებინა ამ უცნაურ ცოლ-ქმრისათვის, რომლებიც გაჩრდენ ერთს სუფთა სახლის წინ; ამ სახლს ჰქონდა პატარა ბალი იავარდებითა და სხვა ყვავილებით და მშენაით შემკული; ქუჩისკენ სახლს ფარავდა ხის ლობე. ეს შვიდობიანა სადგომი მოაგონებდა კაცს ქალაქ-გარე სახლებს, სადაც იმაღლებიან ხოლმე ბედნიერნი; თუცა აქ ამ დროს ასეთი წამება იფარებოდა!

ყმაწვილმა ქალმა თვითონ გააღო ბალის კარები და მოეფარა ქმრიანად სახლისკენ მიმავალ ხეივანს; შემდეგ ქედა საართულის ფანჯარაზე დაეშვა ფარდა, რაკიკა ამტკიცებდა, რომ მყოფდენნი ამ ოთახში შეეფარენ მზის სიმზურჯალისაგან.

პოლკოვნიკს არ უნდოდა სახლს მიახლოვებოდა, რომ უზიგობაში არ ჩამოერთმიათ; მაგრამ შორიდან კი დათვალვირა იქაურობა, თითქო მფორედ აპირებდა ამაღვიღზე მოსვლას.

III

იმავე საღამოს, ცხრა საათზე, ბინდისას სახლელებს ფანჯრები ცეცხლის შუქით აენთენ. ამ დროს დასავლეთის ქუჩის ქვაფენილზე მიდიოდა ერთი კაცი ეს იყო ჩენი ნაენობი პოლკოვნიკი, რომელსაც ტანთსაცმელი სხვა ნაირი ჩაეცვა.

მიუახლოვდა თუ არა ბაღის ღობეს, პოლკოვნიკი შეჩერდა, დაეკრძრა პაწია კარებს, რომელიც არ უწევდებოდა მის ილაცეს, და დაიწყო ბუჩქებიდან ცქერა იმ ოთახში, რომელშიაც მიიმაღენ დილით ცოლი და ქმარი.

ეს იყო პატარა სასტუმრო ოთახი, ლამაზით განათებული, რომლის ფერ-მკრთალი სხივები ბაღის შიგნით ყვავილებში და მღვლოზე იბნეოდა. შეენიერი მყუდრო და მოწმენდილი საღამო იყო. ფანჯარა გაღებული იყო.

შიგნით სრული დუმილი სუფევდა. მაგრამ მალე მოისმა წყნარი ხმა, რომელიც ამტკიცებდა, რომ ოთახში ვიღაც იყო. პოლკოვნიკი რაკი დარწმუნდა, რომ მეზობლები ვერ დაინახედენ და ქუჩაზე კი ასე გვიან აღრაიენ დადიოდა, გადაალაჯა დაბალ მესერაზე და ცნობის-მოყვარობით გატაცებული წყნარად მიუახლოვდა ფანჯარას. გამსქვერი ფარდები სრულიად არ უშლიდა მას დაენახა, რა ხდებოდა ოთახში.

ამ უპატონონო ქცევას შეიძლება ჯამუშობა ეწოდოთ და არც საკადრისია სამხედრო კაცისაგან; მაგრამ აქ ცნობის მოყვარობაზე კიდევ უმეტესი რაღაცა იყო: იცოდა რა ქორწინების სათავე და ხედავდა ასეთს საოცარს ცვლილებას თავის ნაამხანაგეში, მას უნდოდა დარწმუნებულიყო, უნდოდა

ენახა, რაში მდგომარეობდა ისანელ ქალის შურისძიება. მას რაღაც იღუმალი ძალა იზიდავდა, ერთხელ კვლავ ენახა ის ქალი, რომელმაც ორჯერ უკვე ძლიერი შთაბეჭდილება მოახდინა მასზე.

ფანჯარასთან მდგომი პოლკოვნიკი ისე გაიტაცა მის წინ წარმომდგარმა სანახაობამ, რომ დაეიწყა, სად იყო.

გემოზე და თითქმის მდიდრულად მოკრთულს, ყვავილებით აფურადებულს ოთახში, იყო ტახტზე ნახევრად მიწოლილი იტალიელი, მისუსტებული და ფერ-მისდილი, სულიერად და ხორციელად ტანჯული. მის ახლო, თითქმის ფეხებთან, პატარა სკამზე იჯდა მარიკიტა. მას თეთრი უბრალო კაბა ეცვა და ხელში წიგნი ეჭირა; მაგრამ წიგნი მალე გადასდვა იქით და ისეთი საუესხოვო სანახაობა მიიღო, რომ ყველა მისი უნაქლულო სიღამაზე შეიქნა უშავალითოდ სრული, რომელშიდაც იხატებოდა ბუნება და ხელოვნება.

პოლკოვნიკი ეერ ძღებოდა სანახაობით და მოთავსდა რა უფრო მოხერხებულად, მოეწადა სასმელად.

სიტუემ დაირღვა.

— მარიკიტა! უთხრა სუსტის ხმით სწეულმა, რომლის თვალნიც მისჩერებოდენ ამ მომზიბოლველს სურათს და ბრწყინადენ მითრიოლეავ სხივებით.

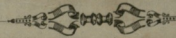
ყმაწელი ქალი მკირედ შეკრთა, მაგრამ სახე მინც არ შეიცვალა, არ მოიბრუნა თავი.

— მარიკიტა! — განიმეროა ქმარმა ეედრების ხმით.

— თქვენ კიდევ ავად ხართ, — უთხრა მან ნახისა და მელოდიურის ხმით, მაგრამ გულ ცივად.

შემდეგ ადგა, ქმრისთვის არ შეუბუნდნია ისე, მივიდა სტოლთან, გადმოასხა ბოთლიდან მომზადებული სასმელი და მობრუნდა ტახტთან.

(შემდეგი იქნება) დი-კალი

სახუმარო მასკატომბი
აგანაჲ ღ გოჯასმარ

ენიკა. წუხელი ერთი საშინელი სახმარი მესმის.

გოჯასმარი. აბა, თქვა აგანაჲ! ვინძლო შე იოსებ გაცხედ სახმარის ამხენი, აგობის შევდი, კეპიტის ფარაის რომ სიხმარება უხსინა.

ენიკა. ვითამ კუღაინებმა შეთარქვე ამფინეს, გამაშეეს უნატრონოდ და აგინეი დეინახე ორი დიდი

ბუშქარაჲ. ამთ დანსახაჲ გოღინჯის ქირი ამიტუდა, ბალახი ამბუშუგა, შეუშინდი, ისიე შეუშინდი, კაღამა გადგაჲქვე. ერთს კოჭუა ისტიოზარეი და მეორეს ზღუზიოზარეი. ორივე შუა კბიღებანხუბი თუქენ და დიდი თაქუბი ქქონდათ: ერთს გბა, დიდი უშეკლეჲული რკალი გკხი თუ გინსაჲს, იმისთან თაჲ და სუთილთი ჩიფჩიფით და სხანა-სხუჲით დანსახაჲობდა. მითრე როსროსხობდა და მსეთ-ასეთ მავარ სიტუქებს ისეროდა, რომ მოგხდომოდა, თავს გაეტიტხდა. ახლა აგო ორი ბუშქარაჲს გამაჲოდეს ერთჲემისთი პირდაპირ...

გოჯასობი. არა, რა დაგვიყენას ერთმანეთის, ერთმანეთის, ერთმანეთის... რა, რა, ქრისტიანულად თქვა ერთმანეთის" ოპტი და განთავსე.

იგნატიო. ჩემმა მასთუ ირანს, მარა ნუ შევარობ, გი ვიტყვი... ჰო, იმას მოგახსენებდა გემოიდან ერთმანეთის ზონდებორ და შეუღიჯობ... მე შიშისგან სუნის გაძივანს რად... ანტიოსისგან - თავისიანამ - ჩინებოთით მთავრად გულმოსული სიტყვები. ბრელია ჯერადელი გეგოჯე, ერთობ ჩქარა წაბნადავდა; მარა აგი ვიტყვი, რომ მსთუ უნობდა: ან შენ უნდა იყო და ან მეო, ან შენ უნდა დაგორჩენ აგი მთავრად ან მეო. ორადე ერთად ვერ მოვრეკვებითო. ზეგოჯასობს დოკორუხუნს მაჯარა და ზეტელ-ბრელი სიტყვები: განუძეო, თვარის სარცხს ფეხები გეჭ, ოქიხე თავს დაჯავრებისებო და მკე თავ-გუნსას ოხსნათ გავითქვალეფიო. ახლას ანტიოსისგან სუხოლათ დორბელები უნდა ზირბეგან: რაკ გემბედე შენ მავანთხეობა, მავანთხეობას თავი და ჩემივე განმოსედე. ვაი, დეიდუბე-თქვა - უფოსარი ჩემ თავს: ავი ვი დეიდუბე, სწყელო ოქიხე-თქვა, ანტიოსისგან გუდ-გულანჯან-თქვა. მართლს ქე არ დამივირას! აგი ამერეთოსანხა ვინ ჩამოსულას აჭხისო. უკვით მაჯარა ზნაღური და მთავრადან გავაჯავდოთო. ახლას მასქე ზეგოჯასობს დოკორულას: მეგი ამერეთოსანხა ვი არა, ხმელეთოსანხა არსო.

გოჯასობი. კე სულ ავბრეობ, ჩემო აჯანო. ამერეთოსანხა და ხმელეთოსანხა რომ სიტყვას არ არის, სიბადმე მოავრეებ?

იგნატიო. ცდებით, თქვენ ნუ მოეჭრებ ჩემს თავს. თუშე რომ სიტყვას "ზეგოჯასობს და ზეგოჯასობს" რაკომ სხელეთოსანხა და ამერეთოსანხა არ უნდა იყოს.

გოჯასობი. არც კე არის და არც ოს. ყველას კე სიტყვები მოვარეებოდა და ქართულად მის და აზრის წიხლადედე.

იგნატიო. იმი! თუ მომიჭრებან, ანა, გედავითე გუშინწინდელი ქართული გეჭეთი და თუ ან შეხედე

სიტყვას: "ზეგოჯასობს" და "ზეგოჯასობს". მარტო ზეგოჯასობს და ხმელეთოსანხა დაეწეებოთ, მარა ანსე უკვანობდა ახლას სიტყვას მასხლას, რადგან მე მოვლებს გაცივარ და ახლ-ახლად შემოვლებულ სიტყვებს ზირკვლათ მე ვიმეორებ.

გოჯასობი. შენ მე "ზეგოჯასობს" და "ხმელეთოსანხა" სულ დაჯავიწყას შენი სიბნობა.

იგნატიო. ჰო, მართლას! დეკრეკენ ერთმანეთს ანტიოსისგან და ზეგოჯასობს, დოკორუხუნს ერთმანეთს: ვერ თავებო მოგახსენებ, მევე ბეჭებია, მევე მივლებო, მევე შენას ფეხები და გუდებთან რომ მივადე, ვადეც დალოქი ორივემ თავის სხეული სულელებო. ანტიოსისგან-საკან და ზეგოჯასობსისგან კუდების მეტი არაფელი დარჩინალს. მამის მოკიდენ მთავრის მცხოვრებლები და აგი კუდები დამარხეს ორმად მაქსიმო. იმი, ვერ წარმოადგენ, ბატონო გოჯასობი, რასიანთი გემოიდან მთავრის ბუნება. უფათხი ბნელი დამე მთავრეკე დღის სინათლით შეიკვალას. დამკიდრდა მთავრეკე მშვიდობა და მუდღერობა. უწინ მამა-შვილს ექსურებოდა, მამა დას, ცოლი ქმარს, მეკობარი მეკობარს, ამისგან ამისგან, ერთი ზეგოჯასობსისგან ოქვად და მთავრე ანტიოსისგან-გან, დარს იყო მოსიყვანება, მთელ მთავრეკე ხსობდა მფოთით იყო, ერთმანეთის თავის მტერების მეტი არა კეთებოდა რა. მტერებს ნუხლდა მოიკვდა და სინათლე მას უკვინათა" რომ არის სველი წერილში ნოქტაში, სიტორით ან დეე დაჯვას, სანამდის ანტიოსისგან და ზეგოჯასობსისგან ხსობდებენ და მთავრეს მოსიყვანეს არ დამისება. რაკარც გი იმით კუდებმდის შეგახსენებ ერთმანეთი და მფოთის მახელები განქმადენ, მევე მოკვდა სიბნელე ყოველდღიურად დაქმანდა მთავრეკე. დამის მაჯერათ დეე დაჯვას და ყველას მძიურს სიყვარულით შეერთდენ ერთად და მარტო სავითო ბუნებრივზე შერკეობად გულა. მევე სიყვარულით მომტყენ, მოთხრეს; თუ მოვრეგდეს, შინ რაკატორუმბოთო. ვითქვას, ვი მიხედა-თქვას. იმით მომტყენეს უკვალელები ადგომის კვირცხსათი წითელი ბურთი, შემავანეს რად და ჩამოადგომინეს ისევე ხმელეთზე. მეც ან დროს შეკვრითი და განმეღვიპა.

გოჯასობი. ეე, ჩემო აჯანო, რაც ცხლად წავკითხავს დეკანდელს "კვალში", ას სიბნობის მოგჩვენებან. ახას, ხსენებ ორის ხსნად დამაქმანის ჩხოვრებისა? წინათხე, თუქი შენი სიბნობა არ მოვკვალდე. მხოლოდ ეს ვაი, რომ მე, სიბნობის თავისი დროს ზირბეგან არ დეკარებებს. ქირ დროს ზირბეგან არ არის, რომ ყოველ ქირმასელს და ქირტხელს შემდეგ ქირბეგან დროს გეგბოდა. ყოველს განმეღვიპელს ბრძოლას შემდეგ, როცა ორი დროს გავსულია მთავრეთი ერთმანეთს დაეკვებობან და ვიდრით შეკვრებან ერთმანეთს: არს მე უნდა, ვინჩე არს მეო, მამის უნდა იცოდეს, იმით ახლსრულეს დეე მოქვეჩელო. ოსინი ერთმანეთს უკვალად მოახლებენ; მაჯარამ მეგორად მათი ბრძოლას ჩხობი ცხოვრების ნადავრისათვის განმეღვიპებოდა და მასქე ახლას ცხოვრების უფრო სრული და უხეველად გავიშვებ.

იგნატიო. ახას, თქვენ ზირბეგან, ბატონო გოჯასობი, მომავლები ბრძოლას არ უნდა გეგმავდეს. გოჯასობი. არაოდეს. ყოველი სისრული ბრძოლას სსხოვრებოდა მომავლები ახლად ფრთხილ-შესხეფდის ცხოვრებისა.

რედაქტორ-განმარტველი ან. თ.-წერილობის.